

14. VI. 1944 r. I
293

Jak ucyłem się podczas okupacji.

Před wojną mieszkałem w Lidzie. Byłem jeszcze dzieckiem
gdy wybuchła wojna. Socygnała ona ra sobą wiele ofiar
i ucyliła dwie kulki w Kulturze duchowej, polskiej wło-
driery. Składano się na to wiele powodów. Najważniejszym
z nich był brak nauki. Gimnazja, jak wiemy zostały po-
ranykane, a istniały tylko w Generalnej Gubernii w cha-
raktere szkół zawodowych. Ale tak było tylko pod okupa-
cją niemiecką i to nie wszędzie. Nasze tereny w tym ra-
sio były pod okupacją sowiecką. Do szkół polskich nie
mogliśmy chodzić, bo była tylko jedna (siemiletka) na
25 tys. mieszkańców, a do białoruskich sami nie chcieli-
my chodzić. Jak więc po skoniewaniu 4-keh klas szkoły
powszechnej, zostaliśmy jako „bezrobotni”. Over cały voll

II 294

84

nie nie robilem, i to wpłynęło na mnie ujemnie. Wpraw-
dzie pod koniec chodzącemu już do polskiej szkoły do czar-
nej klasy (rosyjskiej) jedzał towar to zbyt kwotko by
naprawić błędy i się podciągnąć. Wojna robi swoje. Przejrza-
łem sobie wronę ze zwą „kulturową” i brutalnością. I tu się
rozryła prawdziwa historia. Błyszcząca polska bezwzględnie
musiała zniknąć z pulpitu. Leż tu niewycielstwo po-
kazało co umie. Ze rozwojem wysiłkiem rajsto się
kwestionem młodości szkolnej, pamięta to, że tym
nawoziło się na surową klasę wzięcia, a nawet i
śmierci. Byliśmy jedyni w tych szeregach wawu-
kach, że mogliśmy ~~si~~ jako tako ~~si~~ ucyć. Zostały
ukrojone komplety szkół średnich, i ja przebrnęły
szeregami przez klasę 6-tą, zaczęłam wchodzić do I-jej

III 295

gimnazjalnej. Dedykując mi można było marzyć o nor-
malnej nauce. Niemcy wszędy na wszystkie strony. Nasza
szkoła, a było nas czterech, wywijała się na wszystkie
strony. Jedno lokal gimnazjalny służyły nam przez
własne ciasne mieszkanie, rozrzucone w różnych dzielni-
cach miasta. Nauka zwykle odbywała się w godzinach
wczesnych, nie uwzględniającę regularnych wy-
padków, gdy mówiono wprost „zakryciem” lub „ta-
panta”. Błyszcząca rosiliśmy pod koszulą, a najczęściej
brato się tylko resztę do notatek, który łatwo było
ukryć w rękawie lub kieszeni. Rano, gdy przechodziłem
na umiarkowane miejsce, zawsze czekała już na nas p. prof.
Miejska. Była to nasza jedyna „kawieczka” w
dzielnicy nauki. Uczyła nas z całym poświęceniem.

Dzielną to była niewiasta. Ale to pracy musiało włożyć aby takich 4-ech Toburów nawerzyć systematycznie i przebiec w uprzedzie głowy pewien zapas wiedzy. A uczyła nas przecież wszystkich przedmiotów za wyjątkiem łaciny, którego uczył p. prof. Mioduski. Komplet nauki był dobrany. Wszyscy staliśmy na jednolitym poziomie. Podlegaliśmy mityngom przedwojennym, różnym uroczynom, których tu nie było wzmianki. Takie przebiegiśmy wczasy do klasy III-ciej kr. do 1944r. Specjalnych wypadków, podobnych mojej nauce nie było, a że słabiali nas Niemcy i stosowali surowe klasy były "kagańce", "nauki" to to dobre wiemy, więc nie potrzebuję tego opisywać.

Swego dnia wzięliśmy huk obrotu. Po ofensywie

Armii Czerwonej. W lipcu 44r. Niemcy zostali wypisani i teny nasze zajęli Sowieci. Po zajęciu miasta rozpoczęła się praca w Karolej dziedzinie a także i w lokalnie. Powstała polska szkoła (szkolnitsa), gdzie uczono do VII klasy, co odpowiadało III-ciej klasie gimnazjalnej. Jedną z siódmą klasy nie ukończyłem, gdyż musiałem zająć się wyrobami. Po przyjeździe do Sowiec wstąpiłem do gim. Kopernitska do III-ciej klasy, gdzie odbyłem pięć pierwszą.

Teraz, gdy ulec wspomnieniami w przyszłości, stał się w mych oczach polski na podwórku i niektóre porządki chude. Przypominam sobie pewien wypadek, gdy zstąpił mój kolega z klasą i tylko dzięki

208

~~208~~

Jego sprytni udało mu się wykusić i uwatować cały komplet. Dziś na wieczór są to tylko wspomnienia. Możemy kontynuować spokojnie swe studia.

Powargo Stanisław
351. IV

Państwu. Licemu i biemu.
im. M. Kopernika
w Toruniu